

A közérdekű munka-büntetés a készülő büntetés- végrehajtási törvényben

Az Országgyűlés 2009. június 29-i ülésnapján elfogadta a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 2009. évi LXXX. törvényt (a továbbiakban: Btk. novella). A Btk. novella 2010. május 1-jei hatállyal módosítja a szankciórendszert, ennek keretében részben a közérdekű munka szabályait is.

A közérdekű munka új szabályai három területet érintenek:

- a) Növekszik a közérdekű munka kiszabásának a lehetősége és kombinálhatósága más büntetésekkel.
- b) A közérdekű munka tartamát nem napokban, hanem órákban kell meghatározni.
- c) Az ítélet meghozatalakor a 16. életévét betöltött fiatakorúval szemben is kiszabható lesz közérdekű munka-büntetés.

A Btk. új 38. §-a szerint, ha a bűncselekmény büntetési tételének felső határa háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb, akkor szabadságvesztés helyett közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, vagy kiutasítás, illetőleg e büntetések közül több is kiszabható. Közérdekű munka viszont nem alkalmazható szabadságvesztés és kiutasítás mellett. Egy évnél rövidebb tartamú szabadságvesztés enyhítésénél is e rendelkezés szerint szabható ki a büntetés.

E szabályozással az elérni kívánt cél az volt, hogy az enyhe és a közepesen súlyos bűncselekmények sokkal szélesebb körében alkalmazott szankció legyen a közérdekű munka, mint az a hatályos szabályozás szerinti gyakorlat. Ugyanakkor eléri a Btk. novella azt is, hogy a bíróság kombinálhassa a közérdekű munkát pénzbüntetéssel, foglalkozástól eltiltással vagy járművezetéstől eltiltással, ezáltal bővíti az egyéniesítés bírói eszköztárát. Továbbra sem lesz lehetőség viszont meg nem fizetett pénzbüntetés közérdekű munkára történő átváltoztatására, le nem töltött közérdekű munka helyett pénzbüntetésre, illetve közérdekű munka mellett nem rendelhető el pártfogó felügyelet. Változatlan maradt viszont a büntetőeljárásról szóló törvény vonatkozó szabálya: vádemelés elhalasztása

esetén magatartási szabályként előírható a közösség érdekében végzett munka.

De lege ferenda jónak tartanám, ha a meg nem fizetett pénzbüntetést közérdekű munkára át lehetne változtatni, illetve ha a pártfogó felügyelet elrendelésének valamennyi esetében előírható magatartási szabály lehetne a közösség érdekében végzett munka. Előbbi orvosolná azt az esetet, amikor megfelelő jövedelem hiányában a pénzbüntetés valójában kódolt végrehajtandó szabadságvesztés, utóbbi kiterjesztené a vádemelés elhalasztása esetében már bevált kombinációs lehetőséget.

A Btk. novella alapján a közérdekű munka tartamát órákban kell meghatározni, legkisebb mértéke 42, legnagyobb mértéke 300 óra lehet. E szabályozással a törvény a jogalkalmazást követi, a minimumszabály kivételével. A hatályos szabályok szerint az 1-50 nap között kiszabott közérdekű munka végrehajtása órákban történő nyilvántartást igényel, hiszen egy nap közérdekű munkának 6 óra munkavégzés felel meg, viszont egy nap alatt az elítélt 4-8 órát dolgozhat.

A közérdekű munka legkisebb mértéke 6 órától 42 órára nő, míg a legnagyobb mértéke 300 óra marad. A minimum szigorodik ugyan, de a bírói gyakorlat ma is elenyésző mértékben alkalmaz 10 nap = 60 óra alatti közérdekű munka-büntetést.

A Btk. novella alapján fiatalkorúval szemben akkor lehet közérdekű munkát kiszabni, ha az ítélet meghozatalakor a 16. életévét betöltötte. E szabályozással a 16-18 év közötti fiataloknál, vagyis azoknál, akik megfelelő jövedelemmel még nem rendelkeznek, viszont meghatározott munka elvégzésére már képesek, lehetővé válik e szankció alkalmazása.

A Btk. novella fenti rövid elemzése is jól érzékelteti a változtatás mögötti büntetőpolitikai megfontolásokat. A közérdekű munka-büntetés hasznos szankció, mert a közösségben „hajtódik” végre, nem szakítva ki az elítéltet a környezetéből; szimbolikusan vagy ténylegesen helyreállító, értékteremtő jellegű; adott elkövetői kört munkafegyelemre, együttműködésre készítet; az állami kiadásokat tekintve olcsó. Bár az utóbbi 10 évben az alkalmazása megduplázódott – évi kb. 3000-ról évi kb. 6000-re növekedett –, a végrehajtást számos probléma övezi. Magas, 8-10 % az elévült ügyek aránya; sok, kb. 25 % a szabadságvesztésre átváltoztatott ügyek aránya; alacsony, kb. 55-60 % a ténylegesen végrehajtott ügyek aránya; területi egyenlőtlenségek figyelhetőek meg (kistelepüléseken nincs vagy kevés a foglalkoztató); a végrehajthatóság szempontjából nem a legoptimálisabb

bűncselekmények és elkövetői kör esetében alkalmazzák a bíróságok; a végrehajtási eljárásban sok az indokolatlan áttét, a felesleges bürokrácia.

A problémák kiküszöbölése, de legalább jelentős csökkentése érdekében szükséges jogalkotói lépések közül csak az első volt a Btk. novella. Szabályozási tárgyánál fogva az új büntetés-végrehajtási törvény tudja leginkább helyes irányba terelni e szankció gyakorlati működését. Az új büntetés-végrehajtási törvény legjelentősebb, elvárható újításai e téren a következők lehetnek:

1.

Meg kell fogalmazni e büntetési nem célját. Eszerint

- a) a közösség érdekében álló, hasznos munkáról van szó, egyéni, illetve cég érdeket nem szolgálhat, haszontalan, felesleges munkára az elítélt nem kötelezhető,
- b) ha lehetséges, a bűncselekménnyel okozott kár helyreállítását is biztosítani kell a munka jellege, helye és a végrehajtás során (e szankció resztoratív szemléletű, vagyis bár a jóvátétel legtöbbször szimbolikus, ha lehetséges, akkor tényleges),
- c) elő kell segíteni az elítélt társadalmi beilleszkedését (rehabilitáció elve),
- d) elő kell segíteni azt, hogy az elítélt tartózkodjon újabb bűncselekmény elkövetésétől.

2.

Meg kell változtatni a végrehajtásért felelős szervek közötti munkamegosztást. A közérdekű munkát a pártfogó felügyelői szolgálat hajtsa végre, a büntetés-végrehajtási bíró garanciális kérdésekben döntsön. Eszerint

- a) a pártfogó felügyelői szolgálat igazgatója – és nem a büntetés-végrehajtási bíró – jelöli ki határozatban a munkahelyet, adott esetben az új munkahelyet,
- b) a közérdekű munka végrehajtását a pártfogó felügyelői szolgálat szervezi és ellenőrzi,
- c) a pártfogó felügyelői szolgálat igazgatója – és nem a büntetés-végrehajtási bíró – dönt a büntetés félbeszakításáról,

- d) a büntetés-végrehajtási bírói kontrollt biztosítani kell, vagyis a munkahely (új munkahely) kijelöléséről és a büntetés félbeszakításáról szóló döntés a büntetés-végrehajtási bíró előtt megtámadható,
 - e) az ismeretlen helyen tartózkodó elítélt felkutatása érdekében a pártfogó felügyelő is lakcímfigyelőt bocsáthat ki, körözést rendelhet el.
- E szabályozással csökkenhet az áttétek száma, egyszerűsödhet az eljárás, felgyorsulhat a végrehajtás folyamata.

3.

Egyértelműen, objektív módon meg kell határozni, hogy hol, milyen foglalkoztatónál lehet e büntetést végrehajtani, és hol nem. Eszerint foglalkoztató lehet:

- a) a központi, vagy helyi önkormányzati költségvetési szerv, vagy ezek intézményei,
- b) közszolgáltatást végző egyéb szervek,
- c) a közhasznú szervezetekről szóló törvény szerinti közhasznú szervezetek.

4.

Összeférhetetlenségi szabályokat kell megállapítani, ami alapján nem jelölhető ki munkahelyként az adott foglalkoztató.

5.

Kijelölhető munkahely hiányában, illetve az önkormányzatnak okozott kár esetében az elítélt lakóhelye (tartózkodási helye) szerint illetékes helyi önkormányzatot kell kijelölni foglalkoztatóként. E szabályozással a törvény kizárja azt a lehetőséget, hogy munkahely ki nem jelölése, ki nem jelölhetősége miatt a végrehajthatóság elévüljön.

6.

A közérdekű munka végrehajthatóságának legyen törvényi, időbeli korlátja. Eszerint a közérdekű munkát az első munkahely kijelöléséről szóló határozat jogerőre emelkedésétől számított kettő éven belül kell végrehajtani; a

halasztás és a félbeszakítás időtartama e határidőbe nem számít be. Önhiba esetén a kettő év után átváltoztatásra kerülne sor.

Bízom abban, hogy az új büntetés-végrehajtási törvény tervezete előbb-utóbb elfogadott, kihirdetett törvénnyé válik, ezáltal a közérdekű munka büntetés végrehajtása megújulhat és elfoglalhatja e büntetés a szankciók között azt a helyet, amelyet már régen megérdemelne.

AZ ÁLDOZATSEGÍTÉS HELYZETE ÉS
JÖVŐKÉPE